

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ ВИСШ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ

ул. „Цар Калоян” № 1-а, 1000 София, тел. 986-21-67, 987-55-13,
[e-mail:arch@vas.bg](mailto:arch@vas.bg)

Изм. № 431

Дата: 04.06.2025 г.

ДО КОМИСИЯТА ПО КОНСТИТУЦИОННИ И ПРАВНИ ВЪПРОСИ КЪМ НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

СТАНОВИЩЕ

от **ВИСШИЯ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ**,
представяван от зам.-председателя –
адв. Валя Гигова

ОТНОСНО:

**Проект на Закон за изменение и допълнение
на Гражданския процесуален кодекс,
сигн. № 51-502-01-19 от 28.05.2025 г.**

**УВАЖАЕМА Г-ЖО ПРЕДСЕДАТЕЛ,
УВАЖАЕМИ ДАМИ И ГОСПОДА ЧЛЕНОВЕ НА КОМИСИЯТА ПО
КОНСТИТУЦИОННИ И ПРАВНИ ВЪПРОСИ,**

На 03.04.2025 г. на Портала за обществени консултации към Министерския съвет бе публикуван за обществено обсъждане проекта на Закон за изменение и допълнение на Гражданския процесуален кодекс, с който се изпълнява пост ангажимент на Република България по Националния план за възстановяване и устойчивост, реформа 3 „Разширяване на използването на алтернативни методи

за разрешаване на спорове и въвеждане на медиация, задължителна по някои видове дела, етап 227 „Влезли в сила законодателни изменения в относимото законодателство за въвеждане на задължителна съдебна медиация при някои граждански и търговски спорове“, като според вносителите на проекта с него се удовлетворяват и критериите за конституционносъобразност, установени в решение 11 от 2024 г. на Конституционния съд.

Доколкото уредбата в ГПК и тази в ЗМ представляват едно законодателно цяло, както и отчитайки, че кодексът е нормативен акт, който урежда обществените отношения, предмет на цял клон на правната система или на обособен негов дял (чл. 4, ал. 1 от Закона за нормативните актове) и измененията и допълненията в Закона за медиацията са по-малко по брой и обем, е предложен нормотворчески подход, с който се предлагат изменения и допълнения в ГПК, а в преходните и заключителните разпоредби (ПЗР) са въведени кореспондиращите изменения и допълнения в Закона за медиацията.

Основните предлагани промени са следните:

1. Предлага се в случаите и при условията, предвидени в закона, съдът да задължава страните по висящи съдебни дела да участват в информационна среща за процедура по медиация, предхождаща медиацията (§ 7 от Проекта). С така направеното предложение се цели да бъде избегнато натрапването на задължителната първа среща по медиация, която съгласно предшестващо обявената за противоконституционна уредба налагаше чрез принуда алтернативното решаване на спора, при това като формализиран процедурен етап – част от исковия процес. Безспорно избраният нов механизъм е по-добър, доколкото и в Директива 2013/11/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 21 май 2013 г. за алтернативно решаване на потребителски спорове и за изменение на Регламент (ЕО) № 2006/2004 и Директива 2009/22/ЕО (Директива за АРС за потребители, ОВ, L 165/63, 18.6.2013 г.) в чл. 39 от уводната част изрично е подчертано, че „за да се гарантира прозрачността на структурите и процедурите за алтернативно решаване на спорове (АРС), е необходимо страните да получават ясна и достъпна информация, която им е необходима, за да вземат обосновано решение, преди да започнат процедура за АРС“. При все това, остава спорно доколко на практика задължаването на страните да участват в среща, в рамките на която да получат информация относно същността и принципите на медиацията, процедурата по която се провежда, ролята на медиатора и последиците от медиацията, вкл. за отражението ѝ върху развитието на висящото съдебно производство, би създало ефективен стимул за страните да изберат медиацията.

Предвиждането на задължителна информационна среща на етап, на който страните така или иначе са отнесли спора към съд – тоест към момент, в който отношенията помежду им най-често са силно влошени, а и вече са изразходвани немалки ресурси, в някаква степен е с предрешен изход. Тъкмо това вероятно поставя въпроса доколко целесъобразно е подобно информиране относно медиационното производство да се случва в рамките на вече висящ спор, а не в един предходен момент.

1.1. Освен това, **както самото участие в процедура по медиация е резултат от свободния избор на страните, така и вероятно и снабдяването с информация за същата процедура следва да е последица от общото желание на страните по спора, а не от изпълнение на разпореждане на съда.** Затова и е съмнително дали налагането на задължително участие в информационна среща наистина би повишило доверието в алтернативните способи за решаване на спорове, или просто би превърнало последната във формализирана процедура – част от исковия процес. Може също така да се обсъди възможността не съдът да насочва към задължително информиране за алтернативни методи за решаване на спор, който вече е отнесен за съдебно решаване, а подобна информация да се дава на един етап, предшестващ предявяването на иска, без наличието или отсъствието на подобна информационна среща, разбора се, да казва влияние върху допустимостта на по-късно предявения иск.

1.2. Има и още нещо, което тук вероятно заслужава да бъде отчетено - **Директива 2008/52/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 май 2008 г. относно някои аспекти на медиацията по гражданскоправни и търговскоправни въпроси предоставя възможност на всеки европейски съдия да предложи на страните по спора на всеки етап от процедурата да присъстват на среща, на която да им бъде предоставена информация за медиацията, и ако прецени за необходимо, да покани страните по спора да използват способа на медиацията.** Оттук и би могло да се помисли дали не е по-добре вместо съдът да задължава страните да участват в информационна среща, да ги приканва към медиация. По този начин вероятно ще бъде постигнато по-високо ниво на съответствие на националната уредба с изискванията на Директивата, като същевременно ще бъде утвърден и възприетият в чл. 145, ал. 3 ГПК подход, при който съдът не указва на страните да се опитат да се спогодят, а ги приканва към спогодба.

Отделно от това въведеното с новелата на чл. 140, ал 3 ГПК (§7от Проекта) задължително лично участие в информационната среща на страните по делото, при това преимуществено по дела, по които не се изисква задължително лично явяване на страните в процеса, може потенциално не само да доведе както до необосновани разноски по отношение на страни, които живеят извън България,

но така и да обезсмисли в някаква степен *ratio legis*, заложен от законодателя във функциите и приложното поле на института на представителство, доколкото се вмениява задължение за лично участие само в един етап от производството, при условия, че подобно лично участие не е предвидено в закона като предпоставка за допустимостта на процеса.

2. На следващо място е предлага съдът да задължава страните да участват в информационна среща за процедура по медиация по дванадесет конкретно определени в закона групи граждански и търговски дела, като задължението на съда да препрати към информационна среща за процедура по медиация по тези дела е обвързано с преценка за това, че конкретният спор е подходящ за препращане към медиация, основаваща се на ясно регламентирани критерии. (§8 от Проекта). При това положение обаче се вижда, че по същество провеждането на информационна среща се въвежда като факултативна фаза по широк кръг граждански и търговски дела, при това единствено с оглед преценката на съда, което повдига няколко възражения.

2.1. На първо място предвидена е отново твърде широка гама от дела, по отношение на които трудно може да бъде отговорено на въпроса на какъв принцип законодателят е извършил подбора, който е довел до отделяне на групата дела, посочени в чл. 140а, ал. 1 ГПК, от други дела. В мотивите се твърди, че подборът на определените 12 групи дела е извършен с оглед на възможността за постигане на споразумение по тях. Според вносителя на проекта преценката за включване на точно тези дела в ал. 1 се основава на досегашната практика на центровете за спогодби и медиация към Софийския районен съд и Софийския градски съд, както и на тези центрове към окръжните и районните съдилища в Бургас, Варна, Плевен и Велико Търново. При все това, подходът при избора на спорове, при които има задължителен опит за информационна среща, би следвало да е по-скоро рестриктивен. В сравнителен план следва да се посочи, че именно с цел да не се нарушава чл. 6 ЕКП и правото на защита и справедлив процес, тенденцията е по законодателен път да се наложи някакво задължение за медиационна или информационна процедура, но по твърде ограничен вид дела, най-вече с оглед особеностите на самите производства и естеството на конкретния спор и конкретните специфики на онези случаи, при които доверието между страните не е все още загубено. Също така, противно на изложеното в мотивите към проекта, че в категорията дела, подходящи за доброволно уреждане на спора, не са включени дела с голям брой на страните (доколкото по-големият брой на страните е предпоставка за по-

трудно постигане на споразумение), то в т. 3 на чл. 140а, ал. 1 е включено производството по делба. При това, немалка част от делата, при които съдът може да прецени дали да задължи страните да проведат информационна среща, често са извънредно усложнени и имат за предмет спорни права, чиято защита най-често се търси именно от съда.

2.2. На следващо място в предложения чл. 140а, ал. 2 и 3 се регламентират критерии, които съдът следва да преценява, за да препрати страните към медиация, посредством формулиране на положителни предпоставки и пречки за препращане на страната в информационна среща за процедура по медиация. Сред тях са: дали между страните са налице трайни отношения, дали между страните се водят или са водени няколко дела, които имат връзка помежду си, дали по делото са предявени множество искове или насрещни претенции, дали разноските за производството може значително да надхвърлят материалния интерес по делото, дали бързото доброволно разрешаване на спора е в интерес на страните или на детето, дали основните обстоятелства, от които произтичат претендираните права и възражения, са безспорни; дали са налице други обстоятелства, които сочат, че спорът е подходящ за медиация. Вижда се, че формално чрез въвеждането на така изброените критерии се създава възможност на съда да преценява с оглед на конкретната фактическа и правна обстановка и предвид спецификата на делата дали процесният правен спор е подходящ за препращане към процедура по медиация, или не е. **Същевременно при погрешна преценка на съда в проекта липсва реална санкция, така че няма причини съдът да прилага последователно така предложените критерии.** Проблем е още и обстоятелството, че част от споменатите критерии изискват от съда да съобразява извънпроцесуалното поведение на страните, респективно наличието на други висящи спорове между същите (например по чл. 140а, ал. 2, т. 1-2 или ал. 4, т. 6), което не става ясно кога и как може да се случи, или дори да се произнася по съществуването на спора (ал. 2, т. 6), което противоречи на трайното разбиране на нашия закон, че съдът се произнася по същество единствено с крайния съдебен акт.

2.3. Не на последно място, предоставяйки на дискрецията на съда да прецени дали да задължи страните към информационна среща, която дискреция се оказва да не подлежи на контрол, то определена категория ищци са поставени в неравно положение спрямо останалите лица, търсещи съдебна защита, чиито спорове биват гледани от съдии, които решават да не използват дискрецията си по чл. 140а, ал. 2 ГПК. Още повече, че в проекта е предвидено, че възраженията на страната относно това дали спорът е годен за медиация, или не, не обвързват

съда, негова е преценката за наличието на предвидените в закона условия за провеждането на задължителна информационна среща и медиация

3. На следващо място положително следва да бъдат оценени предложените правила, които изключват делото да бъде забавено с оглед провеждането или не на информационна среща. Така с проекта е определено времето, когато съдът може да задължи страните да участват в информационната среща за медиация, като се създаване нова ал. 3 в чл. 140 от проекта, която предвижда, че най-подходящото време за задължаване на страните да проведат информационна среща е с определението на съда по чл. 140. Втората възможност е в първото открито съдебно заседание. По изключение се допуска това да стане до приключване на съдебното дирене в първа инстанция, като се дава възможност на съдията да прецени кога страните по конкретното дело биха имали позитивна нагласа към евентуално споразумение. Изрично се регламентира, че при насрочена задължителна информационна среща за медиация, производството по делото не се спира и съдопроизводствените действия продължават (чл. 140в, ал. 1). Една от целите на предложението е производството да не се забавя. Информационна среща се насрочва преди първото съдебно заседание или между заседанията. Дори при съгласие за започване на медиация, нейното провеждане не води до спиране на делото. Отлагане или спиране се допуска само по общо искане на страните (чл. 140в, ал. 3). С цел оперативност и бързина се предвижда след приключване на съдебното дирене в случаите по чл. 149 ГПК съдът да пристъпи към постановяване на решение по делото, независимо от това, че не е проведена информационна среща, защото съдът не е задължил страните да участват в нея, или някои от тях не са взели участие в срещата, освен ако не е налице искане на всички страни за участие в информационна среща или в процедура по медиация.

4. На следващо място в чл. 140а, ал. 4 от проекта се предвижда, че ако липсват пречките по чл. 140а, ал. 3 от проекта на ЗИД на ГПК, съдът да препраща страните към медиация, когато те преди предявяване на иска са уговорили писмено спорът да бъде разрешен чрез медиация, или когато ищецът е поискал това с исковата молба и ответникът се е съгласил с отговора на исковата молба. И ако във втората му част предложеното правило отговаря на житейската логика, то не става ясно защо при уговорено между страните доброволно решаване на спора, последвано от предявяване на иск (което свидетелства единствено за невъзможност страните да уредят доброволно възникналия спор) следва съдът да ги препраща към медиация. Едно подобно натрапване

на задължение за доброволно разрешаване на спор би имало за резултат единствено ограничаване свободния избор на страните как да се защитят.

5. С § 4. от Проекта в чл. 92а се правят следните изменения и допълнения, като се създават ал. 2 и 3, съгласно които:

„(2) Страна, която неоснователно не се яви или откаже да участва в информационна среща за процедура по медиация, когато е била задължена от съда, заплаща глоба в размерите по чл. 91, ал. 1.

(3) Определението на съда по ал. 1 и 2 може да бъде обжалвано с частна жалба.

В мотивите към проекта се сочи, че този законов подход е избран с оглед преодоляване на неконституционосъобразността по отношение на понасянето на разноси във връзка с производството по медиация, независимо от изхода на спора. Отделно се твърди, че налагането на глоба е в пряка причинна връзка с поведението на страната и е с ясно определени в закона граници, а и е в синхрон с предвидената в чл. 89, т. 2 ГПК глоба, която съдът има право да наложи за неизпълнение на разпорежданията на съда. В действителност чрез използване на института на глобите по същество се прави по-скоро опит да бъдат заобиколени поставените от КС изисквания за конституционосъобразност на уредбата на медиацията. Стимулирането на страните да се явят на задължителна информационна среща под угрозата на санкция под формата на глоба за неизпълнение на разпореждане на съда, също поставя сериозно ограничение пред правото на защита, част от което е и правото на свободен достъп до съд и справедлив съдебен процес. Нещо повече - с новосъздадената уредба се създава възможност за налагане на имуществена санкция, чийто размер не е в зависимост от материалния интерес по делото, което често би водело до крайно несправедлив резултат. И този извод не се променя от създадената възможност за определението за налагане на глоба да се обжалва, респективно от предложението глоба да се налага само при неоснователно неявяване в информационната среща или отказ да се вземе участие в такава. И тук по подобни на отменената уредба обаче не се прави разграничение между отказа, който е настъпил в резултат от обективна невъзможност от наличието на определено укоримо поведение, което е причина за отказа да се вземе участие в задължителната информационна среща.

6. Положително следва да се оцени и предложението за прецизиране на формулировката на чл. 18 от ЗМ, за да отговаря на действителното действие на споразумението. Предвижда се, когато страните са постигнали споразумение във връзка с предмета на няколко висящи дела, то да се одобрява от съда, който

разглежда първото образувано дело, като одобрената съдебна спогодба се представя пред останалите съдилища, които прекратяват висящите пред тях производства изцяло или частично според съдържанието ѝ. Предложението произтича от обстоятелството, че одобреното от съда споразумение поражда не само изпълнителна сила, а сила на пресъдено нещо, с всички предвидени в процесуалния закон защитно-санкционни последици, присъщи на съдебната спогодба, насочени към следпроцесуалното поведение на страните (чл. 18 ЗМ). Именно пораждането на сила на пресъдено нещо от одобреното от съда споразумение е основанието за прекратяване на исковото производство.

ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
ВИСШИЯ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ:

АДВ. ВАЛЯ ГИГОВА